

شورای سیاست‌گذاری حوزه‌های علمیه خواهران

مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران

معاونت پژوهش

استان همدان شهر همدان مدرسه علمیه تخصصی فدک

عنوان

معرفت تشبیهی و معرفت تنزیهی خداوند از

دیدگاه متکلمین اسلامی

استاد راهنما

حجت الاسلام و المسلمین دکتر احمد حسین فلاحی

نگارنده

سیده مرضیه دبستانی

سال تدوین ۱۴۰۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تحمیدیه

حمد و سپاس بی‌کران به درگاه خداوند سبحان که آثار قدرت او بر چهره روز روشن
تابان است آفریدگاری که خویشتن را به ما شناساند و درهای علم را بر ما گشود و عمری عطا
فرمود تا درهای معرفت را بر بنده ضعیف خویش ارزانی نماید و درود و صلوات بی‌پایان بر
سرآمد تمامی پیامبران محمد بن عبدالله (صلوات‌الله‌علیه) و بر اهل بیت اطهر او، حافظان حریم
قرآن و هدایت‌گران حقیقی انسان (صلوات‌الله‌علیهم اجمعین)

تقدیم به

تقدیم به حضرت صدیقه کبری فاطمه زهرا علیها السلام که دلها برای زیارت مزار پنهانش بی تاب است. این اثر گرچه لایق آن بانوی والا و کرامند نیست اما به دو دست نیاز به محضر نورانی اش تقدیم می شود بدان امید که به نظرش لایق نظر گردد.

تقدیر و تشکر

به مصداق «من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق» بسی شایسته است از استاد فرهیخته و فرزانه جناب آقای حجت الاسلام دکتر احمدحسین فلاحی که با کرامتی پدرانۀ در مراحل مختلف این پژوهش، راهنمایی‌های ارزنده، کارساز و سازنده خود را بر بنده ارزانی داشته و از هیچ کوششی در این زمینه دریغ ننمودند؛ تقدیر و تشکر نمایم.

۲۶. الجرحلیل، تاریخ فلسفه در جهان اسلامی. تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.

بی تا

۲۷. جلالی لطف الله، تاریخ و عقاید ماتریدیه، قم ایران، مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و

مذاهب، ۱۳۸۶ ه.ش

۲۸. جوادی آملی عبدالله، تفسیر موضوعی قرآن کریم، قرآن در قرآن، تهران، مرکز فرهنگی

رجا، چاپ سوم، ۱۳۷۵

۲۹. _____، سرچشمه اندیشه، قم، مرکز نشر اسراء، ۱۳۸۶ ه ش

۳۰. _____، منزلت عقل در هندسه معرفت دینی، با تلخیص، قم، مرکز نشر

اسراء، ۱۳۸۳

۳۱. _____، وحی و رهبری، چاپ دوم، ناشر الزهراء، ۱۳۶۹،

۳۲. _____، تفسیر موضوعی قرآن کریم، قم، انتشارات اسراء، ۱۳۸۴

۳۳. الجوینی عبدالملک، الإرشاد. به کوشش محمد یوسف. القاهرة: مكتبة الخانجي، ۱۴۲۲

ق

۳۴. حجتی محمد باقر و حامد شیواپور، بررسی و تحلیل نظریه روح معنا از دیدگاه امام

خمینی شماره ۴۸، دوره ۱۲، ۱۳۸۹

۳۵. خالقی پور حسین، احمد عابدی ارانی، علی اله بداشتی، رویکرد هرمنوتیک روشی به

صفات خبری، نشریه پژوهش های نوین دینی، تابستان ۱۴۰۰، شماره ۵

۳۶. الذهبی شمس الدین، تهذیب سیر اعلام النبلاء، قاهره، مكتبة التوفيقية، ۱۴ ق

۳۷. رازی محمد بن عمر، اساس التقديس فی علم الکلام، بیروت، مؤسسه الکتاب الثقافیة،

۱۴۱۵ ق

۳۸. رحیمیان، سعید، مقاله مساله تشبیه و تنزیه، نشریه کیهان اندیشه، شماره ۵۹، فروردین

و اردیبهشت ۱۳۷۴

۳۹. رضوانی، علی اصغر، شیعه شناسی و پاسخ به شبهات، تهران، مشعر، ۱۳۸۴

۴۰. زرکشی محمد بن بهادر، البرهان فی علوم القرآن، تحقیق محمد ابو الفضل ابراهیم، بی

جا، دار احیاء، ۱۳۷۶

۴۱. زرکلی، خیرالدین، الاعلام، بیروت: دارصادر، ۱۹۹۹ م

۴۲. سبحانی تبریزی جعفر، فرهنگ عقاید و مذاهب اسلامی، مترجم محمد عیسی جعفری،

قم، ایران، توحید، ۱۳۷۸ ه.ش.

۴۳. _____، الالهیات علی هدی الكتاب و السنه و العقل، قم، مرکز جهانی دروس

اسلامی، ۱۴۱۲ ق

۴۴. _____، رسائل و مقالات، قم، مؤسسه الامام الصادق الله، ۱۴۲۵

۴۵. _____، رسائل و مقالات. قم: مؤسسه الإمام الصادق، ۱۴۲۱ ق

۴۶. سبحانی محمد تقی، رضا برنجکار، معارف و عقاید، ناشر مرکز مدیریت حوزه های

علمیه دفتر تدوین متون درسی، قم، ۱۳۹۷ ش

۴۷. سلطانی مصطفی، «صفات خبری از دیدگاه امامیه و معتزله با تأکید بر اندیشه سید

مرتضی و قاضی عبدالجبار»، فصلنامه علمی پژوهشی اندیشه نوین دینی، سال هشتم،

ش ۲۹، ۱۳۹۱

۴۸. سلیمان سلیم، علم الدین، المعتزله. لبنان: نوفل، بی تا

۴۹. سیوطی، جلال الدین عبدالرحمن، إتيقان فی تفسیر القرآن. بیروت: المكتبة الثقافية،

۱۹۷۳ م.

۵۰. شفيعى كدكنى محمد رضا، سخنان نو يافته ديگر از محمد بن كرام، مطالعات عرفانى، شماره سوم، ۱۴ تلخيص، ۱۳۸۵
۵۱. شهرستانى، محمد بن عبدالكريم، الملل و النحل، تحقيق محمد سيد الكيلانى، بيروت: دار المعرفة، ۱۴۰۲ ق
۵۲. صادق محمد و سيد ابراهيم، المنطق، تصحيح محمد حامد الفقى، بيروت، المكتبة العلمية
۵۳. _____، كتاب الرد على المنظمين، مقدمه: سيد سليمان ندوى، بيروت، دار المعرفة. بى تا
۵۴. صفري فروشانى، نعمت الله. غاليان، مشهد مقدس ايران، آستان قدس رضوى. بنياد پژوهشهاى اسلامى، ۱۳۷۸ ه.ش
۵۵. طباطبايى محمد حسين، نهايه الحكمة، مؤسسه نشر اسلامى، قم، دوازدهم، ۱۴۱۶ ق
۵۶. _____، نهايه الحكمة، قم، مؤسسه النشر الاسلامى، ۱۴۰۴ ق
۵۷. عبد الجبار قاضى، شرح الأصول الخمسة، بيروت، دار احياء التراث العربى، بى تا
۵۸. عزيزمانى امير عباس، سخن گفتن از خدا پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامى تهران، ۱۳۸۶
۵۹. غزالى محمد، كيمياى سعادت. به كوشش خديو جم. تهران: علمى فرهنگى، ۱۳۷۵
۶۰. _____، قواعد العقائد، قم: الجنه اداره الحوزه العلميه بقم، ۱۴۱۶ ق
۶۱. فاضل مقدار مقدار بن عبد الله، فى التواضع الإنهيه فى المباحث الكلاميه، تحقيق قاضى طباطبايى، قم، دفتر تبليغات اسلامى، ۱۴۲۲
۶۲. فخر رازى، ابو عبدالله محمد، مفاتيح الغيب (تفسير الكبير). چاپ سوم. بيروت: دار إحياء التراث العربى، ۱۴۲۰ ق

۶۳. _____، البراهین فی علم کلام. به کوشش سبزواری. تهران: دانشگاه تهران،

۱۳۴۱

۶۴. فرزانه حسین و داوود حیدری، نظریه روح معنا تقریرها ها نقدها، آموزه های فلسفه

اسلامی، شماره ۲۳، ۱۳۹۷

۶۵. قاضی سعید قمی محمد بن محمد، رساله کلید بهشت، بی تا بی جا

۶۶. _____، الأربعینات لکشف انوار القدسیات، تصحیح و تعلیق: نجفقلی حبیبی،

میراث مکتوب، تهران، ۱۳۸۱

۶۷. قاضی عبدالجبار بن احمد، متشابه القرآن، قاهره، مکتبه دارالتراث، بیتا،

۶۸. قوام شیرازی محمد ابراهیم، صدر المتالیهین، الحکمه المتعالیه فی الاسفارالعقلیه الاربعه،

چاپ سوم، بیروت

۶۹. لاهیجی، عبد الرزاق بن علی، گوهر مراد، تهران، نشر سایه، ۱۳۸۳ ش

۷۰. محقق اردبیلی، احمد، الحاشیة علی الهیات؛ الشرح الجدید للتجريد. تحقیق احمد

عابدی. چاپ دوم. قم: مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۱۳۷۷

۷۱. مطهری مرتضی، مجموعه آثار، تهران، انتشارات صدرا، چاپ ششم، ۱۳۷۷

۷۲. _____، مسئله شناخت، بی جا، صدرا، ۱۳۷۱

۷۳. معتزلی، عبدالجبار بن احمد قاضی، المغنی فی ابواب التوحید و العدل، قاهره،

الدارالمصریة، ۱۹۶۵.

۷۴. _____، موسوعة التفاسیر المعتبرة (۶)، تفسیر القاضی عبدالجبار المعتزلی،

بیروت، دارالکتب العلمیة، ۲۰۰۹ق

۷۵. _____، شرح اصول خمسہ، قاهره، مکتبه وهبه، ۱۳۸۴

۷۶. معرفت، محمدهادی، التمهید فی علوم القرآن، قم، نشر التمهید.

۷۷. معطنی، عبد العظیم ابراهیم محمد، المجاز عند الامام ابن تیمیة و تلامیذه بین الانکار والاقرار، ۱۴۱۶ ق
۷۸. المغراوی، محمد بن عبد الرحمن بینا، موسوعة مواقف السلب فی العقيدة والمنهج والتربية، قاهره، النبلاء للكتاب، ۱۴۲۸
۷۹. موسوی مبلّغ، محمد حسین، سیر تاریخی ظاهرنگری در آیات صفات. فصلنامه پژوهش‌های قرآنی. سال سیزدهم. شماره ۵۰ - ۴۹، بی تا
۸۰. موسوی خوئی، ابو القاسم، معجم رجال الحديث، چاپ چهارم: قم، مرکز نشر آثار الشیعة، ۱۴۱۰ ق
۸۱. نبیان، پروین، مقاله محدوده معرفت انسان نسبت به حق تعالی، نشریه حکمت و فلسفه، پاییز ۱۳۸۹، سال ششم، شماره ۳
۸۲. نسفی عمر بن محمد، عقاید نسفی، تهران: [بی نا]، [۱۳××]
۸۳. نسفی ابو معین، تبصره الادله، آنکارا، رئاسة الشؤون الدينية للجمهوریه التركیه، ۱۴ ق.